

INKLUZÍVNY TRH STRIEBORNEJ EKOMIKY

INCLUSIVE MARKET OF SILVER ECONOMY

Michal Páleník, PhD.

Abstrakt

Proces starnutia populácie je jedinou istou prognózou budúceho vývoja spoločnosti, nielen na Slovensku. Príspevok sa venuje striebornej ekonomike, kde starnutie populácie chápeme ako výzvu na nové podnikateľské príležitosti. Príspevok sa taktiež venuje možnostiam zapojenia doteraz nezapojených skupín na trh práce, najmä dlhodobo nezamestnaných.

Abstract

Aging of population is the only certain forecast of future development, not only in Slovakia. In this paper, we focus on silver economy, where aging is understood as challenge for further business opportunities. The paper also looks into possibilities of inclusion into labour market of those, who are excluded, mainly long-term unemployed.

1 ÚVOD

V dnešnom turbulentom svete je jedinou dlhodobou istou prognózou tá demografická. Populácia starne, čo je na jednej strane hrozba pre verejné financie, na druhej strane výzva pre nové podnikateľské príležitosti. Ekonomické príležitosti takto vygenerované označujeme ako strieborná ekonomika.

Na druhej strane, starnúca populácia odchádza do dôchodku, čo má za následok úbytok počtu možných pracovníkov. Týchto treba nahradiť inými ľuďmi. Vzhľadom na nelichotivý vývoj pôrodnosti po revolúcii a rastúcom počte vysokoškolských študentov, je toto obtiažne. Jediným zdrojom pracovníkov tak zostávajú tí, čo sú de facto vyradení z trhu práce: dlhodobo nezamestnaní. V časti o inkluzívnom trhu ukazujeme ako zatriktívniť týchto vyčlenených pre zamestnávateľov.

2 DEMOGRAFICKÉ UKAZOVATELE

Starnutie obyvateľstva nie je nová informácia ani pre Slovensko, ani pre Európsku úniu. Starnutie je proces, ktorému sa nedokáže vyhnúť žiadny jedinec. Avšak, dopad starnutia môže byť rozdielny v závislosti nie len od genetických faktorov, ale aj spôsobu života, životného štýlu,

zamestnania, príjmu atď. Štruktúra súčasnej EÚ je charakterizovaná pomerne vysokým počtom ľudí, ktorí boli narodení v prvých dvoch dekádach po 2. svetovej vojne, “baby-boom” generácia. Prví ľudia z tejto generácie už vstupujú do dôchodkového veku. Projekcie Eurostatu predpovedajú, že počet ľudí starších ako 60 rokov sa v EU bude zvyšovať priemerne o 2 milióny ročne v nasledujúcej dekáde, zatiaľ čo počet ľudí v produktívnom veku sa bude znižovať (ako výsledok nízkej miery pôrodnosti generácií nasledujúcich po baby-boom generácii). Rastie znepokojenie, že starnutie obyvateľstva môže viesť k neúnosnosti bremena ľudí v poproduktívnom veku, ktoré musí znášať mladšia veková skupina v produktívnom veku.

Medián rozdeľuje štatistický súbor na dve rovnaké polovice, ktoré sú nižšie alebo vyššie ako medián. Medián veku EU27 1. januára 2010 bol odhadnutý na 40,9 roka podľa Eurostatu. Zvýšil sa od roku 1995 o 4,4 roka. Na Slovensku sa od roku 1960 kedy bol medián 27,5 roka zvýšil až na 36,9 roka v roku 2010. Do roku 2060 sa odhadovaný medián v EU27 zastaví na hodnote 47,6 roka, teda viac ako polovica populácie bude staršia ako 47 rokov. K 1.1. 2010 bol na Slovensku takmer každý piaty obyvateľ vo veku od 50 do 64 rokov a takmer každý desiaty vo veku od 65 do 79 rokov. Obyvatelia starší ako 80 rokov tvorili 2,7 % všetkých obyvateľov.

Zaujímavým indikátorom je zdravá dĺžka života (healthy life years – HLY indicator). Ukazovateľ, ktorý používa Eurostat na vyjadrenie priemerného počtu zostávajúcich rokov života, ktoré osoba v určitom veku prežije v dobrom zdraví. V posledných desaťročiach sa táto hodnota, samozrejme, zvyšuje. Zatiaľ čo očakávaný priemerný vek dožitia je 76 rokov pre mužov a 82 pre ženy, súčasná očakávaná zdravá dĺžka dožitia je 62 rokov pre obe pohlavia.

Z uvedeného vyplýva, že starnutie obyvateľstva je na najbližšie dekády neodvratné a to nie len na Slovensku, ale v celej Európe a vo vyspelých krajinách Západného sveta. Starších ľudí bude stále pribúdať ako výsledok pokročilej civilizácie. Všetci starí ľudia majú jednu vec spoločnú: v porovnaní so situáciou spred 30 rokov sú dnes zdravší, mentálne viac agilní, sebaistejší a lepšie informovaní. Máme dve možnosti ako sa na tento fakt pozerat'. Buď ho budeme brať ako neodvratné negatívum alebo to prijmemo ako výzvu a príležitosť na niečo nové, prospešné pre celú spoločnosť a s jasne definovanou pridanou hodnotou. Druhá možnosť nám dáva priestor na nový trh.

3 STRIEBORNÁ EKONOMIKA

Staršia generácia má v súčasnosti o značnú mieru vyššie príjmy ako v minulosti a čo viac, má aj ochotu ich spotrebovať. Kúpna sila ľudí vo veku 60 rokov a viac sa neustále zvyšuje, o čom svedčí aj fakt, že v rámci EÚ ľudia patriaci do vekovej skupiny 50 rokov a viac vlastnia 75% akcií na burzách, 65% súkromných úspor, 60% domov, 50% osobných áut a dokonca až 80% luxusných áut. Len 8% z nich chce odložiť svoje peniaze pre deti, 55% chce minúť svoje úspory pre seba a rôzne aktivity vo voľnom čase.¹

1 PÁLENÍK, V. 2009. Strieborná ekonomika ako možné exportné zameranie slovenskej ekonomiky. Bratislava: Ekonomický ústav SAV 2009. ISSN 1337–5598.

Súvislosti medzi vekovými skupinami a sklone k úsporám, resp. k spotrebe môžeme vyjadriť takto (vekové hranice sa môžu líšiť):

- Veková skupina **49-64 rokov** sa pripravuje na dôchodok a charakteristickým rysom ekonomického správania je vytváranie úspor. Z hľadiska tvorby cien sa vysoký podiel populácie v tejto vekovej skupine prejavuje deflačnými tlakmi, t.j. spomalením rastu cien v dôsledku zníženej spotreby a zvýšených úspor.
- Veková skupina **65-74 rokov** charakterizuje mladých dôchodcov, ktorí sú v relatívne dobrom zdravotnom stave a vedú aktívny život. Spotreba v tejto vekovej skupine je blízka spotrebe vo vekovej skupine 45-64 rokov, ale tvorba úspor je buď nízka, resp. negatívna, t.j. dochádza k čerpaniu úspor v prospech spotreby. Táto veková skupina prispieva k vytváraniu inflačných tlakov v ekonomike.
- Veková skupina **75+ rokov** charakterizuje starých dôchodcov. Obmedzujú sa najmä výdavky rekreáciu, kultúru, dopravu a odievanie. Stúpajú len výdavky na zdravotnú a sociálnu starostlivosť. Táto veková skupina vo všeobecnosti prispieva k vytváraniu deflačných tlakov, s výnimkou cien v zdravotníctve a sociálnej starostlivosti. Obmedzovanie výdavkov v tejto vekovej skupine je podmienené aj klesajúcim objemom úspor.

Podiel jednotlivých vekových skupín v celkovej populácii nám teda napovedá niečo o tom, ako sa bude vyvíjať celková cenová hladina, a tiež ceny za jednotlivé tovary a služby. V konečnom dôsledku je bohatstvo domácností určujúcim faktorom spotreby v danej ekonomike.

Ako odpoveď na demografické zmeny, musíme viac pozornosti venovať štruktúre zdravotných a opatrovateľských zariadení, sociálnym službám, trhu práce, finančným a vzdelávacím systémom a taktiež integrácii migrantov. Zdravé a aktívne starnutie má teda v tomto smere kľúčovú úlohu. Tu vzniká výzva pre EÚ a jej členské štáty vytvoriť kvalitné, adekvátne sociálne prostredie pre starších ľudí, pričom nespraviť z tejto situácie neúnosné bremeno pre aktívnu časť populácie. Hľadanie týchto sociálnych a ekonomických výziev vyžaduje primeranú víziu a aktívnu účasť celej spoločnosti.

Starnúce obyvateľstvo vytvára početnú skupinu obyvateľstva, ktorá v podmienkach uplatňovania princípu aktívneho starnutia formuje novú rastúcu skupinu spotrebiteľov so špecifickými požiadavkami ako sú automobily s IKT čiastočne nahrádzajúce oslabené zmyslové vnímanie, ubytovacie služby priateľské starnutiu, služby súvisiace so starostlivosťou o majetok – správa finančných portfólií, investícií do nehnuteľností a pod. Konkrétne zmeny v parametroch verejného systému služieb je veľmi ťažké predvídať. Je však jasné, že úloha verejného sektora bude čoraz viac klesať a do popredia sa dostanú platené služby poskytované súkromným sektorom a teda veľký objem platieb súkromným opatrovateľským a zdravotným službám.

Pojem strieborná ekonomika² zahŕňa širokú a nie celkom jasnú oblasť ekonomických aktivít. Strieborná ekonomika (Silver Economy) je adaptácia ekonomiky na budúce potreby rastúceho počtu starších ľudí. Dni keď tento pojem zodpovedal typickým "seniorským produktom" alebo "seniorským službám" v súvislosti so zdravotníckou pomocou, produktmi zaoberajúcimi sa starostlivosťou alebo špeciálnym turizmom pre starších ľudí – vo väčšine prípadov súčasť klasických sociálnych služieb verejných a neziskových organizácií – sú dávno preč. V súčasnosti termín strieborná ekonomika pokrýva produkty a služby, ktoré sú značne odlišné a nie sú súčasťou iba sociálnych segmentov trhu. Celkovo môžeme povedať, že strieborná ekonomika nemôže byť považovaná za samostatný sektor ekonomiky, ale za prierezový trh. Napriek tomu sociálne služby pre starých ľudí sú stále na prvom mieste. V posledných desaťročiach sa stali významnou súčasťou pracovného trhu ako integrujúca časť rozširujúceho sektora služieb.

Ako vidno, strieborná ekonomika je výrazný fenomén, ktorý dokáže pohnúť ekonomikou ako takou. Dôležitou otázkou však je, či je štruktúra ekonomiky na tieto zmeny dopytu pripravená, a ak nie, kde sú najväčšie slabiny. Tieto sú často viditeľné najmä v nezapojení časti ľudí na trh práce.

4 NEZAMESTNANOSŤ

Slovenský trh práce sa už dlhodobo vyznačuje vysokou mierou nezamestnanosti, najvyššou mierou dlhodobej nezamestnanosti spomedzi všetkých krajín EÚ 27 a nízkymi výdavkami na politiku trhu práce meranej napríklad v pomere k HDP. Okrem toho pozorujeme na Slovensku nevyhovujúcu štruktúru dopytu a ponuky práce ako aj nedostatok pracovnej sily.³

Rozsah sociálnych následkov na jednotlivca i spoločnosť do značnej miery závisí na dĺžke trvania nezamestnanosti. Čím má nezamestnanosť dlhšie trvanie, tým sú jej následky vo všeobecnosti závažnejšie. Obzvlášť negatívne dôsledky prináša dlhodobá nezamestnanosť, ktorej príčinou je mnohokrát nízka kvalifikácia alebo chýbajúca prax a skúsenosti.

Atribútom dlhodobej nezamestnanosti sú negatíva v podobe zníženia životnej úrovne nezamestnaného a jeho rodiny, vylúčenia zo sociálnych vzťahov, narušených životných istôt a chudoby. Chudoba a sociálne vylúčenie je definovaná ako stav, kedy sa jedinec alebo skupina ľudí neparticipuje plnohodnotne na ekonomickom a sociálnom živote spoločnosti a keď ich prístup k príjmu a ostatným zdrojom im neumožňuje dosiahnuť životný štandard, ktorý je považovaný v spoločnosti, v ktorej žijú, za prijateľný.

Nezamestnanosť má silný vplyv nielen na spoločenský život, ale aj na život samotných nezamestnaných. Strata zamestnania ovplyvňuje negatívnym spôsobom sebahodnotenie človeka, znižuje jeho sebaúctu a vedie aj k pocitu menejcennosti. Dlhodobo nezamestnaný človek stráca po určitej dobe nadobudnuté schopnosti a zručnosti, ktoré nevyužíva a postupne

2 Viac o striebornej ekonomike nájdete na stránke <http://www.iz.sk/sk/projekty/strieborna-ekonomika>

3 PÁLENÍK, V., Slovenský trh práce v európskom kontexte. In: Ekonomia trhu práce a jej implikácie pre Slovensko : zborník príspevkov z vedeckej konferencie. Bratislava : Inštitút zamestnanosti, 2009. ISBN 978-80-970204-0-8, s. 22

stráca pracovné návyky, pritom ide o ľudí, ktorí sú v produktívnom veku, majú vôľu a schopnosti pracovať, ale z rôznych objektívnych alebo subjektívnych dôvodov nepracujú.

Podiel dlhodobo nezamestnaných zo všetkých nezamestnaných od roku 1998 takmer neustále rástol. V roku 2007 bol tento podiel 72,8%.⁴ plus odkaz na náš web V štatistikách, ktoré vypracováva Eurostat má Slovensko prvenstvo v miere dlhodobo nezamestnaných a je tomu tak už po mnohé roky. Tento jav sa na Slovensku začal prejavovať už od roku 1989 a doposiaľ žiadna vláda ho nedokázala účinne odstrániť alebo aspoň obmedziť na prijateľnú mieru.

5 INKLUZÍVNY TRH

Stratégia Európa 2020 bola predstavená predsedom Európskej komisie J.M. Barrosom 10. marca 2010 a pozostáva z 3 pilierov: inteligentný rast, udržateľný rast a **inkluzívny rast**. Posledný z uvedených rastov má za cieľ podporovanie hospodárstva s vysokou mierou zamestnanosti, ktoré prispieva k hospodárskej, sociálnej a územnej súdržnosti. Slovenská republika má špecifické ciele v oblasti inkluzívneho rastu zvýšiť mieru zamestnanosti na úroveň 72% do roku 2020. V Národnom programe reforiem z apríla 2011 sa Slovensko zaviazalo prijať opatrenia a jedným z nich je zabezpečiť plné využitie potenciálu pracovnej sily hospodárstva, zameraním sa na dlhodobo nezamestnaných a marginalizované skupiny.

Inštitút zamestnanosti vytvoril **koncept inkluzívneho trhu**⁵, ako prostriedok aktívnej politiky trhu práce s dôrazom na zníženie dlhodobej nezamestnanosti, ktorej sa venuje už od svojho vzniku od roku 2004. Medzi hlavné ciele inkluzívneho trhu patria najmä zníženie dlhodobej nezamestnanosti, ktorá je najvyššia spomedzi členských štátov EÚ, zvýšenie miery zamestnanosti, ako aj zvýšenie šancí u dlhodobo nezamestnaných a neaktívnych uplatniť sa na trhu práce vďaka nadobudnutiu pracovných návykov a zručností.

Dlhodobá zamestnanosť na Slovensku je častokrát nedobrovoľná, avšak sú prípady, kedy dávajú nezamestnaní prednosť poberaniu sociálnych dávok, ktoré tvoria čistý príjem väčší ako pri zamestnaní sa za minimálnu mzdu. Tu sa otvárajú možnosti pre inkluzívny trh, ktorý by riešil obidva problémy. Súčasťou inkluzívneho trhu je aj nastavenie systému sociálnych dávok tak, aby sa poberateľom viac oplácelo zamestnať sa namiesto poberania dávok sociálnej pomoci, čo je v súčasnosti veľa krát práve naopak.

Inkluzívny trh definujeme teda ako paralelný trh práce, ktorý súčasne existuje s regulárnym trhom práce a teda funguje ako doplnkový trh, na ktorom sú umiestnené skupiny dlhodobo nezamestnaných spolu s ekonomicky neaktívnym obyvateľstvom. Zahŕňa dva trhy:

- **trh inkluzívnej práce**, ktorý je vytvorený medzi inkluzívnymi zamestnancami a inkluzívnymi podnikmi

4 PÁLENÍK, V., Slovenský trh práce v európskom kontexte. In: Ekonomía trhu práce a jej implikácie pre Slovensko : zborník príspevkov z vedeckej konferencie. Bratislava : Inštitút zamestnanosti, 2009. ISBN 978-80-970204-0-8, s. 23

5 Viac o inkluzívnom trhu môžete nájsť na stránke <http://www.iz.sk/sk/projekty/inkluzivny-rast>

- tu sa stretáva ponuka práce predstavovaná potenciálnymi inkluzívnymi zamestnancami z cieľovej skupiny a dopyt inkluzívnych podnikov po tejto práci
- v tomto procese sa vygeneruje mzda, ktorá je zdola ohraničená minimálnou mzdou
- účastníci tohto trhu sa riadia zákonníkom práce
- **trh inkluzívnych služieb** medzi inkluzívnymi podnikmi a verejnými inštitúciami
 - dopyt budú predstavovať inkluzívne podniky, ktoré prostredníctvom verejného obstarávania budú súťažiť o zákazky, ktoré sa budú týkať inkluzívnych služieb
 - objem a štruktúra týchto zákaziek bude zodpovedať pracovným schopnostiam pracovníkov
 - aby bol garantovaný objem zákaziek postačujúci na vyplatenie miezd aj kapitálových výdavkov, legislatívnou normou bude stanovená povinnosť zadať tieto zákazky iba inkluzívnym podnikom

5.1. Subjekty inkluzívneho trhu

Cieľovú skupinu tvoria tí nepracujúci, ktorí bez pracovných skúseností v poslednom období nezískajú štandardné pracovné miesto, a teda patria sem dlhodobo nezamestnaní uchádzači o zamestnanie a časť ekonomicky neaktívnych ľudí v produktívnom veku (napr. osoby po výkone trestu, ktoré možno zaradiť do skupiny dlhodobo nezamestnaných). Veľkosť takejto cieľovej skupiny by tvorilo 250 až 300 tisíc osôb.

Takúto skupinu môžeme odhadnúť minimálne počtom poberateľov aktivačného príspevku, teda približne 50 000 osôb, čo predstavuje 15 až 20 % z cieľovej skupiny¹. Cieľová skupina musí byť finančne motivovaná vstúpiť na inkluzívny trh a tiež a ďalej vystúpiť z inkluzívneho a uplatniť sa na otvorenom trhu práce. Cieľom je zvýšiť životnú úroveň prechodom z nezamestnanosti na inkluzívny trh a ďalej zvýšiť prechodom na regulérny trh práce. Súčasný stav sociálneho systému nemotivuje vystúpiť z neho a preto je nevyhnutnosť zmeniť ho, čo je základná podmienka uplatnenia inkluzívneho trhu.

Zamestnanec pravdepodobne získa na inkluzívnom trhu výšku odmeny na úrovni minimálnej mzdy a zanikne nárok na dávky v hmotnej núdzi a príspevky k dávke.

Inkluzívni zamestnanci predstavujú časť cieľovej skupiny, ktorá je aktuálne zamestnaná na inkluzívnom trhu a vykonávajú prostredníctvom inkluzívnych podnikov služby, za ktoré poberajú aspoň minimálnu mzdu. Vstup a výstup z inkluzívneho trhu je dobrovoľný a platí štandardný pracovnoprávny vzťah. Inkluzívna práca bude časovo ohraničená, a to buď jedným rokom a teda vrátením medzi uchádzačov o zamestnanie alebo vstupom inkluzívneho zamestnanca na otvorený trh práce. Priemerný počet inkluzívnych zamestnancov odhadujeme v na 50 tisíc v slovenských podmienkach.

Inkluzívne podniky by boli špeciálne druhy podnikov, ktoré by zamestnávali prednostne inkluzívnych zamestnancov (70 až 80 %) a mali by výhradné právo vykonávať inkluzívne služby. Podniky by vytvárali dopyt po pracovnej sile na inkluzívnom trhu práce. Uchádzali by sa o zákazky inkluzívnych služieb vo verejnom obstarávaní od verejných

1 <http://www.iz.sk/sk/projekty/inkluzivny-rast/velkost-inkluzivneho-trhu>

subjektov, pričom by vyjednali cenu podľa svojich podnikateľských plánov. Inkluzívne podniky by si takto konkurovali aj na inkluzívnom trhu práce, aj na inkluzívnom trhu služieb.

Tieto podniky by mohli zakladať fyzické aj právnické osoby a právna forma podniku by bola obmedzená na formu neziskovej organizácie. Vygenerovaný zisk by sa rozdeľoval vrámci podniku. Hlavnými výdavkami inkluzívneho podniku by boli mzdové náklady (70%) pre mzdy inkluzívnych zamestnancov, ale aj stálych zamestnancov.

5.2. Inkluzívne služby

Inkluzívne služby sú skupinou vybratých služieb, ktoré zaobstarávajú subjekty verejnej správy formou inkluzívneho verejného obstarávania. Inkluzívne obstarávanie bude verejné obstarávanie na inkluzívne služby, do ktorého sa budú môcť prihlásiť len inkluzívne podniky. Ostatné náležitosti obstarávania budú štandardné. Inkluzívne služby umožňujú trhové určenie cien – v konkurenčnom prostredí sa budú uchádzať o zákazky pri najnižšej cene.

Štát bude financovať inkluzívny trh iba sprostredkovane, cez financovanie inkluzívnych služieb v cene, ktorú vygeneruje inkluzívny trh.

5.3. Dosah na verejné financie

Inkluzívne služby navrhujeme tak, aby štát nedotoval mzdy jednotlivých zamestnancov. Náklady verejných financií zaťažia inkluzívne služby prostredníctvom finančných prostriedkov, ktoré inštitúcie verejného sektora vynaložia na vyplatenie inkluzívnych podnikov v procese verejného obstarávania. Dôsledkom zavedenia inkluzívneho trhu budú veľké úspory verejných financií. Hneď v prvom roku sa 70% objemu zákaziek vráti do verejného rozpočtu vo forme úspory dávok a vyššieho výberu daní a odvodov.

Predpokladom zavedenia inkluzívneho trhu je zrušenie málo efektívneho **aktivačného príspevku**¹. Nahradením aktivačných prác inkluzívnym trhom dosiahneme úspory verejného sektora vo viacerých oblastiach. Úspory finančných prostriedkov by boli v objeme, ktorý bol doteraz vynaložený na aktivačný príspevok, prípadne dávky v hmotnej núdzi, a ktoré by mohli slúžiť ako okamžitý zdroj financovania inkluzívneho trhu. Priemerný počet poberateľov aktivačného príspevku v roku 2010 bol približne 61 000 osôb a pri výške príspevku 63 eur predstavuje úspory v objeme približne 46 mil. eur.

Veľká časť výdavkov na **aktívne opatrenia na trhu práce** je určená pre uchádzačov o zamestnanie. Po zavedení inkluzívnych služieb by došlo k redukcii počtu osôb v tejto skupine, takže ekvivalentne sa ušetrí príslušný objem prostriedkov. Pri veľkosti inkluzívneho trhu 50 000 účastníkov by sme súhrnne ušetrili približne 25,4 mil. eur.

Zavedenie inkluzívneho trhu bude mať za následok zníženie počtu poberateľov **dávky v hmotnej núdzi** a príspevku k dávke. Ak sa osoba, ktorá doteraz poberala dávku v hmotnej núdzi a príspevok k dávke, zamestná na inkluzívnom trhu práce, na vyplácaní týchto dávok sa v prvom roku ušetrí 30,7 mil. eur pri objeme inkluzívneho trhu 50 000 osôb (s 30% pravdepodobnosťou, že inkluzívny zamestnanec poberal DHN).

1 <http://www.iz.sk/sk/stanoviska/aktivacne-prace>

Jedným z nepriamych zdrojov sú aj **dodatočné príjmy z výberu priamych daní a odvodov**. Dane a odvody by sa odvádzali zo mzdy, ktorú dostávajú inkluzívni zamestnanci a väčší efekt zvýšenia výberu daní by malo pribúdajúce množstvo zamestnancov, ktorí prejdú z inkluzívneho trhu na regulárny trh práce.

Motiváciou pre inkluzívnych zamestnancov je zvýšenie čistého príjmu po zamestnaní sa na inkluzívnom trhu. Následne sa tento zvýšený príjem odzrkadlí vo zvýšenej kúpyschopnosti obyvateľstva, a teda **vyšší výber nepriamych daní** – DPH a spotrebných daní. S postupným zaraďovaním zamestnancov na inkluzívny trh a ďalej na regulárny trh práce by sa tento efekt výberu nepriamych daní zvyšoval.

Vo veľkej miere budú musieť byť inkluzívne podniky platcami DPH. Inkluzívny podnik bude teda musieť zo zákazky uhradiť 20 percentnú DPH, zároveň si však bude môcť odpočítať DPH rovnakej sadzby z nákladov za tovary a služby od iných platcov DPH. Celkovo je efekt výberu DPH inkluzívnych podnikov kladný.

Veľká časť pozitívnych efektov inkluzívneho trhu sa nedá priamo kvantifikovať. Ide najmä o výsledky práce inkluzívnych zamestnancov a vykonanie danej služby. Celospoločenský prínos bude vo forme upratania verejných priestranstiev, vyčistenie turistických chodníkov alebo opravy kultúrnych pamiatok. Spoločenské efekty vyplývajú zo zvýšenia príjmu a zamestnania cieľovej skupiny, čo bude mať za následok zníženie kriminality, zlepšenie dochádzok do školy a pod.

6 ZHRNUTIE VÝSLEDKOV

Na základe našich predbežných analýz odporúčame zaviesť inkluzívny trh, do ktorého budú zahrnuté dlhodobo nezamestnané osoby, časť ekonomicky neaktívneho obyvateľstva a alternatívne aj krátkodobo nezamestnaní znevýhodnení uchádzači o zamestnanie. Celkovo je týchto kandidátov 250 – 300 tisíc. Objem inkluzívneho trhu odporúčame nastaviť na približne 50 000 osôb, čo predstavuje zhruba 16 – 20 % cieľovej skupiny. Toto nastavenie sa realizuje zúžením alebo rozšírením typov a objemu služieb, ktoré povinne spadajú pod inkluzívne služby.

Finančná návratnosť tohto projektu závisí do veľkej miery od pravdepodobnosti prechodu zamestnancov inkluzívneho trhu na regulárny trh práce, avšak aj pri konzervatívnom variante sa návratnosť z pohľadu verejných financií dostavila už po 6 rokoch (za predpokladu spolufinancovania zo zdrojov EÚ). Hlavným finančným prínosom tejto reformy je zvýšenie výberu daní a odvodov a ušetrenia sociálnych výdavkov na nezamestnaných alebo neaktívnych, ktorí sa uplatnia na trhu práce.

Z makroekonomického pohľadu tvrdíme, že zavedenie inkluzívnych služieb bude mať kladný efekt v podobe dodatočného zvýšenia miery zamestnanosti, ako aj dodatočného zníženia miery nezamestnanosti. Predložená koncepcia inkluzívneho trhu má v slovenských podmienkach potenciál prispieť k implementácii zámerov Stratégie Európa 2020 o inkluzívnom raste. Podľa odhadov by sa v horizonte 10 rokov pomocou inkluzívnych služieb dalo dosiahnuť zníženie

miery nezamestnanosti (hlavne dlhodobej) o približne 5 p.b. (z toho 2 p.b. v dôsledku zamestnanosti v inkluzívnych podnikoch) a zvýšenie miery zamestnanosti o cca 3,7 p.b. (z toho 1,5 p.b. inkluzívnou zamestnanosťou). Takéto zvýšenie zamestnanosti zvýši náš hospodársky rast a ekonomický potenciál charakteru inkluzívneho rastu.

Predložená analýza má ekonomický charakter, avšak návrh má silný sociálny rozmer, ktorý bude potrebné rozpracovať, a jeho realizácia si vyžiada politickú podporu a komunikáciu na dosiahnutie myslenia v intenciách inkluzívneho rastu. Keďže vysoká nezamestnanosť sa týka predovšetkým našich chudobnejších a odľahlejších regiónov, pomocou uvedeného projektu by sa mohla dosiahnuť väčšia teritoriálna/územná súdržnosť cez odmeny vo forme mzdy, ktorá by bola/bude väčšia ako príjmy zo sociálnych dávok. Čo je však možno ešte dôležitejšie, stúpne počet občanov, ktorí sa osobnostne obohatia tým, že sa seberealizujú aktívnou prácou a prispejú k svojmu blahu, ako aj spoločnosti ako celku.

Zavedenie inkluzívneho trhu sa javí ako nutná podmienka nasýtenia dopytu po službách a tovaroch striebornej ekonomiky. Bez zapojenie doteraz nezapojených skupín bude veľmi problematické uspokojiť dodatočný dopyt na území SR a prídde k dovozu týchto služieb a tovarov.

Použitá literatúra

1. PÁLENÍK, V. 2009. Strieborná ekonomika ako možné exportné zameranie slovenskej ekonomiky. Bratislava: Ekonomický ústav SAV 2009. ISSN 1337–5598, 40 s.
2. PÁLENÍK, V., Slovenský trh práce v európskom kontexte. In: Ekonómia trhu práce a jej implikácie pre Slovensko : zborník príspevkov z vedeckej konferencie. Bratislava: Inštitút zamestnanosti, 2009. ISBN 978-80-970204-0-8, 22 – 29 s.
3. PÁLENÍK, V. - PÁLENÍK, M. - ŠIMO, A. 2011. Inkluzívny trh. Bratislava: Inštitút zamestnanosti, 2011. ISBN 978-80-970204-2-2 , 94 s.
4. EURÓPSKA KOMISIA 2011. Active ageing and solidarity between generations – A statistical portrait of the European Union 2012. Luxemburg: Publications Office of the European Union 2011. ISSN 1830-7906, 141 s.
5. AHTONEN, A. 2012. Healthy and active ageing: turning the 'silver' economy into gold. Brusel: European policy centre, 2012. Dostupné na: http://www.epc.eu/documents/uploads/pub_1426_healthy_and_active_ageing.pdf
6. SEVIS: STRIEBORNÁ EKONOMIKA I. ČASŤ. Dostupné na: <http://www.sevis.sk/blog/strieborna-ekonomika/>.
7. Pauhofová, Iveta, Páleník Michal: Metodológia skúmania potrieb a správania sa starších (domácností dôchodcov) v krajinách EÚ, dostupné na <http://www.ekonom.sav.sk/?lng=sk&charset=&doc=journal&pub=150>
8. Viliam Pálenik, Vladimír Kvetan, Martin Mlýnek, Marek Radvanský: Starnutie, zdravotný stav a determinanty výdavkov na zdravie v podmienkach Slovenska

Aging, health status and determinants of health expenditure under Slovak conditions ,
dostupné na <http://www.ekonom.sav.sk/?lng=sk&charset=&doc=journal&pub=89>

9. Dováľová, Gabriela: Strieborná ekonomika v domácej a svetovej literatúre, dostupné na <http://www.ekonom.sav.sk/?lng=sk&charset=&doc=journal&pub=152>
10. Strieborná ekonomika: <http://www.iz.sk/sk/projekty/strieborna-ekonomika>

Príspevok je bol vypracovaný v rámci projektu APVV-0135-10 Strieborná ekonomika ako potenciál budúceho rastu v starnúcej Európe, ktorý realizuje Ekonomický ústav SAV

Kontaktné údaje

Michal PÁLENÍK, Mgr. Ing., PhD.
Ekonomický ústav SAV, Šancová 56, 811 05 Bratislava
Inštitút zamestnanosti, Povraznícka 11, 811 05 Bratislava, SR
michal.palenik@iz.sk